

**Bénvnowe al Fiesse
ås lingaedjes walons,
Nameur, li 24 di may**

LI RANTOELE

Limero 113 - bea-tins 2025

Gazete di prôze nén racontece ki rexhe tos les troes moes eplaideye pal
« RANTOELE », soce sins papîs k' a skepyî l' an 1996.
Avou l' aspalaedje del Federâcion Walonreye-Brussele

Fotos às bouyotes po rire (Li Blawete et l' Djan Goffart)

- Avoz l' cwâte do botike ?
- Pocwè ? Il est si grand k' çoula ?

Docteur ! Dji vos àrè prevnou... Après ça, dji n' àrè pus mes dints d' sûtisté.

- Mame, mame ! N a Papi k' a toumé tot long stàré !
- Et vos l' avoz-st aidî ?
- N' a nén yeu mezâjhe ! Il a toumé tot seu.

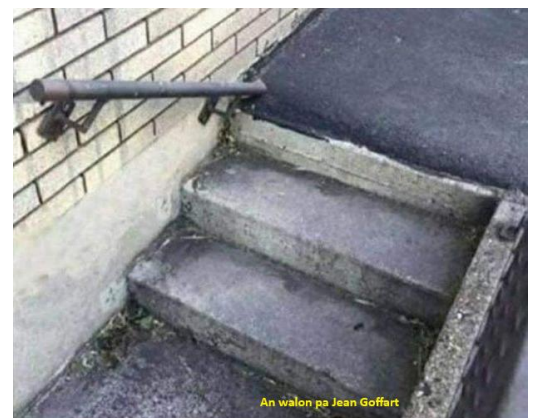
Do novea dissu m' pådje !
Ebén vla ! Dj' a candjî em foto d' coviete po fé come tertos.

Èm vijhene s' a decidé di passer ès permis d' moenner.

Em' vijène s'a dècidè di passer ès' pèrmis d' mwin.nér

C'èst bén d' yèsse bricoleû ! Dji vé d' mète ène bèle rampel ! Ca s'ra pus ôjîye pou lès montèyes !

C' est bén d' awè l' mwin a tot ! Dji vén d' mete ene bele rampe. Ça serè pus âjhey po les montèyes.

Et bén v'la, dj'è candjî em' foto di couvèrte pou fé come tèrtous !

Les riscrijhaedjes e rfondou mostrèt ki ci-ci aconté ostant les dnêyes di l' accint d' après Lidje (imådjes di pawene) ki do ci d' après Tchålerwè (imådjes di droete). Asteme ! on î repleye télfeye des pus vîs mots ou des pus viyès piceures di croejhete [traits grammaticaux] k' ezès mwaissès modêyes.

Gazete aspougneye avou l' programme Scribus 1.5.8. metou sol sistinme d' operance Linux Suse.

Advins (I)

Coviete (Jean Cayron & Jean-Pierre Van Overmeire)	
Fotofåves (Christian Thirion & Jean Goffart)	p. 2
A ! Ces waloneus la ! (Lucyin Mahin)	p. 3
L' ONU des djonnes (Souzane Mahin)	p. 4
Novea govienmint (Gilles Seraing)	p. 5
Novea etrinneu (Jean Goffart)	p. 6
Bwès d' tchâfaedje (Christian Rose)	p. 7
Carbonâdes flamindes (Julie Leboute)	p. 8
Les cénk cours des tchvâs (Serge Bonnier)	p. 8
Novea roman e rfondou	p. 8

Belès-letes

Li tchén (Roland Neuprez)	p. 9-10
Ene boune plaeece (A. Soreil / J.P. Pirson)	p. 11
Ecostrindou (Lucyin Mahin)	p. 12
(Shûte p. 18)	

Po rapougî

Waloneus

C' est todi drole ca c' est todi drole. Dispu k' i gn a des waloneus, i fât k' i s' margayexhe inte di zels.

El prumî cas bén cnoxhou, ci fourit Hinri Forir ki tapa l' cote sol hâye come prezidint di l' SLLW pask' i n' vlént nén acmoide [adopter] si sistinme ortografike (1858).

Rén d' novea dizo l' solea. C' est todi l' ortografeye ki clawe les waloneus dins leus idêyes. Dedja avou l' arivêye do sistinme Feller e 1900, end a-t i yeu, des bretes, emey les soces di scrijheus, ostant a Lidje k' a Nameur ! Il a falou dipus d' 70 ans po k' ça dvegne vârmint ene ortografeye. Mins cisse-ciale est diferinne po tchaeke soce di scrijheus. Ey advins del minme soce, gn a co sovint d' l' adire (wallon de...) Sins conter les ortografeyes k' i gn a k' ene mirdjin [un seul individu] ki s' endè sierva. Tuzans å Feller-Gilliard u å Feller-Gaziaux.

Po djâzer do rfondou, i shonne ki si acceptance oficire a ristombyî les antis. Portant, come el sicrijheut Lorint Hendschel e 1996 dins « Djâzans walon » : « L' ortografeye, ci n' est k' ene tchitchêye; câzans d' ôte tchoi. (...) Ki les cis ki s' volèt siervi do rfondou s' è siervexhe, et djocans nos do djâzer d' çoula, nos nos brouyréns d' innmi. Li vrai innmi do walon, ça n' est nén les rfondeus u les diyalectolodjisses (...); çou ki fwait do toirt a nosse lingaedje, c' est nozôtes, les Walon(e)s, paski nos avans aresté d' end esse firs assez po l' djâzer tot l' tins. »

Pôreut vali k' les waloneus loukénxhe çou ki les rashonne (95 âcint di leus idêyes) et nén çou ki les fwait margayî.

Lucyin Mahin, li 20 di fevrî 2025

Abondroets

Les scrijhaedjes del Rantoele (rifondou et mwaisse modêye) sont-st eplaidîs dizo libe licince CC-BY-SA 4.0 des Wikipedia.

Insi, i pôront esse rimetous sins rujhes sol waibe di tecses « Wikisourd », et rashonnés sol pådje del sicrijheuse u do scrijheu. Avou ça ki, s' i gn a deus modêyes (Feller et rfondou), elle î seront toditrosseymint eterloyeyes.

Les textes normalisés publiés ici et leurs originaux sont sous licence de libre utilisation CC-BY-SA 4.0. Ainsi, ils pourront être republiés sur le site de textes wallons « Wikisourd », où ils seront élégamment rassemblés par auteur. Les différentes versions éventuelles (Feller / rifondou) y seront interliées, permettant de passer de l'une à l'autre en un seul clic.

Les rcetes po lère li rfondou

xh se prononce généralement ch et jh se prononce j (les 2 se prononcent h a Liège, ich-lautés ou ach-lautés en fin de syllabe en Haute-Ardenne); le suffixe -ea (fr. -eau) se prononce -ia ou -ê; én se prononce én à Charleroi, mais plus généralement in, et aussi é (Ouest-wallon, Ovifat) ou î (La Louvière, Écaussines); ae se prononce généralement a (è à Liège, â à Charleroi dans le suffixe -âdje); oe se prononce généralement wè (eû à Liège, mais aussi è, û, ë, wa, ou etc.); ey se prononce èy à Liège et îy ou î ailleurs; sch se prononce sk ou ch (mais h à Liège); oi se prononce wa ou wâ à Namur, wè ou wé à Liège, ô à Charleroi et ou à Nivelles, â se prononce au, â ou â selon les régions; ô se prononce souvent ô (presque on) mais ô ouvert a Namur (noté au), ou à Nivelles, Fosse-la-Ville et en Haute-

Sûre; sh se prononce ss à l'Est et ch à l'Ouest; oen se prononce souvent on à l'Est et win à l'Ouest.

(e)nd(è) (fr « en », partitif) se prononce (è)nn(è) sauf à l'Ouest où il se rend par 'dd(è) (simplifié en d-)

En wallon unifié, tous les E internes se prononcent è. remantchî = rêmantchî; reterer = rêterer. La lettre é ne s'écrit que si elle représente un phonème du wallon : ceréjhe, tuzé, singlé. Non si elle provient d'un calque du français : prezinter, republike (lire è).

Les voyelles i, u et ou se prononcent presque toujours longues devant une consonne voisée (b, d, dj, g, jh, v, z), r et y.

Un espace typographique suit toujours une apostrophe; il n'y a pas d'apostrophe ni d'E muet internes. Ces deux règles étaient déjà d'application dans le Dictionnaire de Bastogne de Michel Francard (1994).

Eternâcionâ / Walonreye

L' ONU des djonnes a Nameur

Dj' a deus soçones k' ont stî priyeyes a Nameur, â Pârlumint walon, po prinde pârt a l' ONU des djonnes.

Dj' î âreu Bén yeu stî ossu, ca i relijhént les scolresses et scolîs ki savént Bén dvizer e-n inglès.

Mins dj' inméve mî di m' rispoizer divant les evals [*évaluation continue*] do moes d' fevrî. Ca dj' a des rujhes po m' adure â sistinme di scolaedje walon, avou des egzamins câzu tote l'anêye.

C' est cwè, l' ONU des djonnes ?

C' est xhiner [*simuler*] ene vraiye conferince di l' ONU, la k' i fâreut disfinde les idêyes di s' payis.

Li tinme do raploû d' Nameur, c' esteut : « Kimint mete les abagants avâ les djins ? » [*intégration des immigrés*].

L' idêye vina d' on prof d' inglès del sicole di Tchampion-dlé-Nameur, on lomé Florian Coheur. Ci-ci a viké l' esperyince d' on pârlumint des djonnes dins des ôtes pays come l' Eslovakeye u l' Pologne. Ey adon, i s' a dit : « Pocwè nel nén rfé a Nameur, â Pârlumint walon ? Insi, mes scolîs et scolresses pôront vey comint k' ça toûne, ene vraiye conferince di l' ONU. Avou ça ki : i sâront pratiker l' inglès foû del sicole. ».

Gn aveut saze sicoles eternâcionâles k' estént la, k' avént evoyî cint et onze (111) situ-diantes et studiants.

Nosse sicole – li scole del kiminâlté Walonreye-Brussele di Cazablanca – î rprezintêve li Marok. Gn aveut eto des djonnes d' Inglutere, d' Al-magne, do Lussimbork, des Bas Payis, d' Itåleye, di Tour-keye, di France, di Chine, di Namibeye, di l' Inde, do Congo-Kinchassa, di Birmaneye et d' Ayiti.

Sorprijhes et coûtès djoyes

Come dji l' a dit pus hôt, gn a deus d' mes camaerâdes k' ont yeu l' tchance di viker ciste esperyince la.

Elle avént sogne di s' mete foû d' manoye, mins al fén, ça n' a nén costé si tchir ki ça. Les deus avions et li dmorance dins ene famille d' ascôye troes djoûs â long po 200 uros. Mins gn aveut des costindjes catcheyes. Po-z aler âs seyances, i faleut esse so s' trinte-ey-onk (on blazer et ene marone di bele sitofe). Paski nozôtes, dji nos moussans al môde d' asteure, avou des « *baggy clothes* » : des lokes lâdjes come des saetchs. A té pont k' onk di nos profs nos dit ki dj' estans abiyeyes come des baracresses.

Ça fwait : dj' a stî fé les coûsses avon ene di mes soçones li djoû di dvant s' voyaedje. Ca i lyi faleut ossu ene grande cote pol bal di fén d' raploû.

Ene ôte sorprijhe ki frè plaijhi a nosse pere – mins nén âs djonnes come mi – ç' a stî dins l' famille d' ascôye. A shijh eures al nute, les parints purdént l' sûtifone di leu bâshele. Adon, po n' pont fé d' djalotes, i purdént les cis di mes camaerâdes ossu. Mins 6 eures, c' esteut foirt timpe por zeles k' avént stî avâ les voyes disca cénk eures. Elle avént

djusse ene dimeye eure po-z arinner leus parints. Mins i n' elzî dmorêve pupont d' tins po câzer avou nozôtes, leus camaerâdes k' avént dmoré e Marok.

Mins les deus bâsheles ont stî sbarêyes po sacwantès sinnes. Metans : gn a ene feye del conferince ki s' fota des muzulmandes â noret d' tiesse. Ele meta ene etcherpe so tiesse et fé des xhimagrawes avou. Al copete do martchî, les responsâves ni djhîrén.

A èn ôte moumint, les pârticipants – et les responsâves avou – ont rî di l' accint inglès d' ene prezinteuse indyinne. Dabôrd ki – sapinse a mi – brâmint des djonnes d' enute câzèt inglès avou l' accint amerikin, pask' i gn a dipus d' Estazunyins ki d' Inglès do Rweyâme Uni. Adon, come i gn a dpus d' Indiyins ki d' Amerikins, et k' les Indiyins savèt tertos l' inglès, l' accint indyin divreut esse li ci ki tertot aprind dins les scoles.

C' est po rire, Bén seur. Mins eto po fé tuzer : si les djonnes d' âdjourdu sont dedja raecisses a 16, 17 ans, cwè çki ça serè cwand il âront 40, 50 ans ey esse al tiesse des pays ?

Esplikêyes e walon da Souzane Mahin; metaedje e muzike : Li Rantoele, li 3 d' mâss 2025

Beldjike / politike

Tertos pol Beldjike eyet l' Beldjike pol Flande¹

Vos l' savîz ddja Bén tertos : Bart De Wever est l' noû prumî minisse del Beldjike. C' est don on nâcionalisse flamind ki va manaedjî l' govienmint federå cwate-cénk anêyes å long.

Et lu k' aveut volou k' el Flande pete evoye del Beldjike. Adonpwis, il a pretchî pol confederalisse. Vo l' la, wai, nosse noû Caizer : el Sint-Nicolai d'Anverse. *Alea jacta est !*

A droete tote

Li govienmint De Wever, al môde do ci Michel, serè, dazâr, on govienmint di droete noûliberåle. Ci serè eto on govienmint askepyî pa des Flaminds po les Flaminds.

Ene betche come li govienmint Michel, da. Ca, di ç' trevén la, on contéve troes pârtais à Nôr conte li pârta liberå walon, mierseu.

Asteure, l' eguegne, ça n' est nén télmint l' nombe des pârtais politikés sorlon les redjons. Cwek' on pôreut rouscayî ladsu. Come di djusse, les troes pârtais flaminds – CD&V, N-VA et Vooruit – ont l' abitude di esse eshonne, mâtgré k' il ont des ideyolodjeyes pâr diferinnes. Al copete do martchî, fârè râtinde lonmint divant d' vey Georges-Louis Bouchez nos disfinde. Taiss k' awè, i sondje del minme manire ki Dewever, el Marcus Aurelius modiene. Adon : âmen, c' est po Breden ; âvé, c' est po Bree et deyo graciase, c' est po Hasse [Hasselt].

Prumî pas viè l' dislaxhaedje ?

Li govienmint De Wever va kécfeye escourci l' prumî pas do dislaxhaedje del Flande. On n' pout nén espaitchî ene nâcion di s' dislaxhî.

Mins, tot tuzant a çoula, on pôreut eto aprester li Walonreye did dimwin.

Çou k' les djins n' comprindèt nén, c' est k' el Beldjike èn serè

pus la, si e cas li Flande eva. N' a nou grand politikî walon ki shonne el saveur. Ké-n avni pol Walonreye di dmwin, si e cas ? Ene dimeye Beldjike avou Brussele ? Ene Walonreye otonome ?

Pa deus côps, les Walons ont veyou djômyî l' ideyolodjeye raloyisse [rattachisme].

Il a stou l' tins, c' esteut des mimbes do Pârta liberå (PLP) et do Mouvmint Walon. Ayir, c' esteut Paul-Henri Gendebien et l' *Rassemblement Wallonie-France*.

Li Walonreye et Brussele pôrènt ravizer el Burtaegne, el Còsse [Corse], el Catalogne u l' Escòsse.

Ôtes raloyaedjes

Mins gn a nén ki l' France si on s' vout raloyî a èn ôte payis k' on a ddja stî avou lu istoricmint. Âresse, dji n' avans stî k' 21 ans avou l' France, di 1795 a 1816).

Avou l' Almagne, on sâreut rnovler li Sint Impire Romin Djermanike. Li Walonreye a stî dvins, des siekes et des rassiekes å long. Ey on long moumint sins l' Flande, ki leye, aléve avou l' France.

Avou les Bas Payis, nos sâréns repeter l' trevén des Bas Payis Unis, do tins des Bourguignons et å cmince des Espagnols.

Li Rweyâme Uni, c' est lu k' aveut poussî al tcherete po mete so pî èn estat-stopa [tampon], nosse Beldjike. C' est don lu nosse pere. On si rmetreut avou lu, ça lyi rfreut on pî so l' Urope continintåle et on noû pas dins l' Union Uropeyinne.

Mins, por mi, raler avou ces payis la, ci sreut on fel ertoû e-

n erî. Dabôrd ki l' sâme (bute) di l' avni, c' est d' avanci.

Dins on monde ki candje

Divins u foû d' nosse payis, les rîles do djeu politike sont ki candjèt pâr, pol moumint.

Li Rûssêye et l' monde di l' Ouwess boutèt å lådje [s'éloignent]. Les Amerikins si schâynut [séparent] do restant del planete. Li Chine est po divni li pus grande pouxhance economike et politike del Daegne. Les payis d' Urope zels-minmes candjèt. Ça n' est nou pike et make [conflit], mins c' est ene nouve ocâzion di fé a rmaxhe [rebattre les cartes].

El govienmint De Wever èn va nén fé loumer l' antermadjike.

Les bouteus sondjèt a conter so les syndicats. Ây, hê, ti ! Les syndicats n' sondjèt k' a fé greve. On sait Bén ki, fé greve, e l' Beldjike, dijh côps so dijh, c' est aroker les djintis bouteus ki n' ont rén dmandé.

Les grevisses canltèt sol govienmint, mins fé parey ki lu. Istorcint, cwand les syndicats s' etindèt avou les pârtais tradicionels, i fwaîynut passer l' minme messaedje : c' est tofer li ptit k' on sprâtche.

Cwand les syndicats n' sont nén d' acoird avou l' govienmint, les sindacalisses et les grevisses fwaîynut tchoûler les ptitès djins dins les cotreas d' leus mames.

Djîle N. Seraing, li 17 di fevrî 2024

1. Ci tite la, c' est ene parodeye d' on dijhaedje flamind « *Alles voor Vlaanderen en Vlaanderen voor Christus* ». Si on l' tradût platmint, ça dene « Tertos pol Flande eyet l' Flande pol Crisse ».

Les tchafiaedjes do Ptit Louwis (73)

On nouvea etrinneu

El sordjant Garcia, tél on Zoro, a-st arivé ! L' Union bedje di fotbale end a fwait l' anonce ene samwinne après awè acertiné k' elle ès separéve di l' etrinneu Dominico Todesco.

L' ome a stî tchoezi po Lesse el seleccioneu di l' ekipe nâcionâle di no payis.

- Sereut ç' on mia ? I gn a a-z awè di l' espwer.

Ès bouye

C' est on Francès k' a 60 ans (adon ki l' ôte n' end aveut ki 39).

L' ome doerè don rfé brotchî el flame di nos Rodjes Diâles divant d' ataker les Oukrinnîs, les 20 eyet 23 di mâss, dins les bâraedjes po dmorer dins l' like A. Mins i dvrè sortot arindjî l' preparâcion di l' ekipe nâcionâle po les cwâlificâcions del cope do monde di 2026, eyet çoula troes moes pus târd.

Cwand on pinse ki tot dalève â pus mâ eyet dins totes les lenes di l' ekipe, ça vout dire k' i gn a des manches a mete pol nouvea etrinneu.

Curiculom

Rudi Garcia a stî etrinneu di l' AS Rome di 2013 a 2016, di l' Olimpique di Marseye di 2016 a 2019 eyet d' Liyon di 2019 a 2021.

Divant çoula, il aveut stî âzès commandes di Lîle di 2008 a 2013, wou çk' i gn aveut on certin Eden Hazard. Làvâ, il aveut reyussi el doublé, cope eyet tchampionat, e l' sâjhon 2010-2011.

Avou l' Olimpique di Marseye, el

tecnicyin francès a stî finalisse di l' Europa League e 2018, batou pa l' Atletico d' Madride dissu l' escôre di troes a rén. Adon, i gn a yeu on court passaedje a Al Nasser e l' Arabeye Sawoudite e l' sâjhon 2022-2023. Po shure, Rudi Garcia aveut rtcheu a Nape ki l' aveut tapé a l' ouxh e moes d' nôvimbe 2023. Dispu don, l' ome s' ertrovéve sins boutaedje eyet sins ekipe a-z etrinner.

Po les djouweus

Eyet les djouweus dins tot çoula ? Cwand gn a on nouvea etrinneu k' arive al tiesse d' ene ekipe, les cwâtes sont rmaxheyes, eyet tertotes cobén.

Dins les disbotoes (viestires), dispu sacwants moes, i gn a yeu brâmint des traeyins inte les djouweus eyet Todesco. Jason Denayer, k' a stî coixhî et k' est sins contrat e l' Arabeye Sawoudite, s' a-st arindjî avou Al Fateh, po casser ès contrat et baguer a Doubay po wârdèr ene boune condicion.

Po comincî, ça aveut stî l' afwaire Courtois, onk des meyeus gayolîs do monde, k' a scheu l' fotbale di no payis. I n' vleut pus djouwer e l' ekipe tins k' Todesco sreut co etrinneu. I pôreut don rtrover l' seleccion. Po shure, c' esteut el còp d' gueuye da Kevin De Bruyne après l' pârteye del Beldjike e l' France. Dins l' folêye, c' est KDB eyet Romélu Lukaku k' ont decidé tos les deus d' èn pus djouwer e like des Nâcions.

Mins gn a nén k' yeusses. Des ôtes bons djouweus rpudnut asteure espwer.

Mitchî Batshuayi est onk des prumîs, lu ki n' a djamây vraiymint fwait pârteye des

plans da Todesco. Nouv còps so dijh, i dmoréve dissu l' banc ou adon djouwer djuste sacwantès munutes. Avou l' arivêye di Garcia, i pôreut bèn awè ene nouve tchance, copurade pask' i gn a waire di bons atacants.

El djouweu do mitan Hans Vanaken, el tripe solé d' ôr, ki djouwéve do tins da Martinez, n' a nén yeu ene mierseule munute di djouwaedje dispu l' moes d' djun 2023. Adon, el djouweu do FC Brudje doet eto clatchî dins ses mwins po Garcia.

Comint n' nén dvizer do fré d' Eden, Thorgan Hazard, k' a totafwaitmint disparexhou. I s' ermete doûcetmint d' on sketaedje do croejhlé loymint â djno [rupture du ligament croisé]. Por mi, el pitit fré a s' plaeece po-z aspaler l' atake di l' ekipe nâcionâle.

En ôte k' on n' pâle waire, c' est Saelemaekers ki, a m'-n advize, meritreut ene tchance. I djowe so l' costé, mins i sait ttossu bèn disfinde k' ataker. I n' a tolminme ki 25 ans eyet po l' moumint, il est prusté a l' AS Rome.

Do tins d' Todesco, gn aveut brâmint des djouweus blessîs. Pu des ôtes ki n' l' interessént nén. On pôreut lomer Boyata, Denayer, Benteke, Januzaj, Dendoncker, Foket, Michele, Origi oucobén Nacer Chadli.

Çou k' les especialisses lomént on payis d' fotbale, el Beljike, a tcheu bèn bas. Dire k' el djenerâcion dorêye – come on les lomêve – a finit troejhinme del cope do monde e 2018.

Ça n' serè nén âjhey di rtrover el plaeece k' el payis aveut dins l' clasmint di ces trevéns la.

Mins Garcia est arivé...

Jean Goffart, el 15 di fevrî 2025

Foistreye

Fé do bwès d' tchâfaedje

C' esteut å cminçmint des anêyes 1970, cwand dj' aveu traze catoize ans. Dj' aléve fé do bwès d' tchâfaedje avou nosse pere.

Nosse pere mi purdeut todi avou li po-z aler fé nosse bwès d' tchâfaedje po l' ivier a vni.

Al vinte

Po cmincî, on dimegne, on aléve muzurer ou « pezer » les pârts di bwès k' avént stî markêyes pa les gâres-forestîs. On notéve les chîfes des pus belès pârts.

Kékes djoûs pus târd, c' esteut l' vinte des pârts di bwès al hâsse [aux enchères]. On î aléve, e-n esperant putete atchter on bon limero.

Li hâsse atakéve a 50 francs, et on pleut dire [enchérir] disca 1000 francs. Gn aveut des cis a margaye ki fjhént monter les pris, cwand l' ôte dijheut dsu ene pârte, à risse d' aveur li pârte so l' schene [sur l'échine = devoir l'acheter à haut prix].

Kékes djoûs pus târd, après aprobâcion del vinte, on pleut kimincî l' ovraedje.

Bokionaedje

[bûcheronnage]

Po-z ataker, on aléve rabiner l' pârte. C' esteut abate les ptitès bôles, les côris, les tchânes, et les ôtes pitits bou-

xhons al cougneye. Avou ces ptits âbes la, on fjhéut des fagots po raloumer l' feu.

On disgoirdjive les pîs dès âbes pask' i gn aveut sovint des cayôs. Il avént stî tapés la cwand on-z aveut rsârté do tins del guere di cwarante. On rnetyive insi l' espâce inte les âbes po-z î semer do swele.

Nosse pa aveut ratchté ene tronçneuse avou on platea d' 120 a on taeyeu d' legnes al pinsion. Ele mi shonnéve mo pezante. Ou bén, c' est mi ki n' esteut nén co foirt assez.

On-z atakéve l' abataedje des âbes. On côp k' il estént a tere, on les scoxhive avou on sârpea. On wârdéve les coxhes di bôle po-z è fé des ramons. C' esteut ene ocupâcion tipike di Vencîmont.

Pou les ôtes coxhes, on les broûléve. C' esteut m'-n ovraedje.

Mins dji dveu ossu singnî les pietches avou on grand grifet. Pu co, dji markéve les troncs tos les metes po ki l' pere les soye a mete.

Après ça, on findeut les bwejhés avou on marlén et des cougnets. Et pu, on arindjive a

taes d' on mete di hôte. Li longueur dipindeut do nombe di coides k' on aveut seu fé dins l' pârte.

On leyive setchi l' taes so l' bwès pol moens shijh moes à long.

Li meyeu momint

Asteure, por mi, li meyeu des momints, c' esteut viè onze eures. I n' faleut pus mete des coxhes sol feu po l' leyî ndaler. Insi, on-z aveut on bea moncea d' braijhisses bén rodjes.

Nosse pere aveut fwait ene sôre di greyî avou deus voletes à wâfletes. A doze eures, sacwantès cartouxhes dins les braijhés, et des sâcisses et do lârd inte les voletes, et dji n' vos di nén li regal ki ça fjhéut.

Ki dj' adoreu d' aler à bwès avou nosse pere !

I djheut todi « cwand ti fwais do bwès, t' as tchôd troes côps: on côp cwand tel fwais, on côp cwand tel rinteres ey on côp cwand tel broûles po t' tchâfer. »

Christian Rose, às scoles di Bive (scole pâzès scolîs) li 12 di nôvimbe 2024

Li machene às ramons

Les fiermints

seraedje do ramon

on ramon

Ene ricete di m' coujhene

Les carbonâdes flamindes

C' est ene viye ricete, mins k' on magne co asteure. Dj' el fwai a m' façon, come dji vos l' va dire. Dj' espere ki ça vos va plaire.

Atchter â botchî des bounès carbonâdes. Nén trop setches ; on ptit filet d' crâs ddins : ça fwait del boune sâce, ça, hin.

Cure tot doûçmint !

On les fricasse, al paile comifât, et pu on les mete e l' casrole, avou des purneas [pruneaux] ; on grand boket d' maigue lård (trelârdé) u deus. Deus, c' est co mî.

Et pu adon, on laixhe bouyter [mijoter] ça tot doûçmint. Bén

tot doûçmint po k' ça cuye lontins tot doûçmint, nén foirt. Et pu on radjoute bén seur ene boune nokete di boure cwand i fât, ça !

Et pu po fini, si on voet k' i gn a pus waire di sâce, mi, dji mete del bire. Del Crik al cerêjhe, la hin. Eyet dj' a-st acaté on tracteur, on djirobroyeu, ene bârire. Oubén del brune bire.

Et pu on maxhe co comifât, et ça cût tot doûçmint. Et pu, vola : cwand on pike didins avou ene fortchete : « Abén, ça

va ! ele sont bounes. »

Et on les lait sol costé e ratindant l' eure do magnî, mafwè.

C' est li rcete des carbonâdes flamindes.

Julie Leboutte, âs scoles di Bive (scole pâzès scolîs) li 7 di may 2024.

Les copineus fwaiynut rmarker k' on n' a nén metou l'assâjhnaedje : poeve, sé ey ene foye di lawri. Taiss k' oyi, dît-st ele Julie.

On plaijhi et pasmint d' tins

Dji m' va pârler d' mes tchvâs

Dj' a des tchvâs e l' mâjhon eyet dj' a-st acaté deus ectâres di paxhi po les mete. Eyet dj' a-st acaté on tracteur, on djirobroyeu, ene bârire.

Dj' a fwait mes cloteures mi-minme. Eyet dj' so bén contin. Dji so tchû mi. Dj' a mes tchvâs avou mi. Eyet dji monte co a tchvâ asteure.

Normâlmint, dji voyaedje avou deus tchvâs. Gn a onk ki m' poite et l' ôte ki poite mes bagaedjes.

Feraedje et longueur di veye

Eyet dji saye di n' nén ferer mes tchvâs – c' est meyeu por yeusses. Eyet dj' elzî mete des

tchâsseures especiâles po les tchvâs. C' est l' novele môde. Mins c' est bén compliqué paski, â debut k' ça a comincî, n' ayeut cwate cénk marques di solés po les tchvâs. Asteure, i nd a Bén vint-cénk sôres. Et ça pout ariver ki, a on tchvâ, fât ene marque padvant, ene ôte marque padrî. C' est bén compliqué paski, cwand on comince, el pî sonne [saigue] pacô a l' avant, pask' il esteut feré. I n' fonccione pus normâlmint.

Les tchvâs nén ferés vikèt pus

lonmint ki les tchvâs ferés. Paski on dît todi ki les tchvâs ont cénk cours [coeurs]. Nd a onk douci (dins l' pwetrene) et nd a cwate dins les pîs.

A tchaeke feye k' el tchivâ mete el pî a tere, ça fwait pompe. Et l' sonk est rtchessî dins les voennes. Cwand l' pî est feré, ça va co on pô, mins nén brâmint. Eyet l' cour a pus mâlâjhey, eyet el tchivâ vike moens lonmint.

Serge Bonnier, âs scoles di Bive (scole pâzès scolîs) li 12 di nôvimbe 2024.

Dji fwai ene miete del riclame, si vos vloz Bén : mi novea roman vént d' parexhe, sicrît trinte ans après l' prumî, « So l' anuti », k' ayeut vudî amon Weyrich l' an 2006.

Gn a sacwantès racsegnes so m' blog: <https://amonlorint.wordpress.com/2025/02/02/mi-novea-roman-a-vudi/>

Li roman a stî scrît e rfondou walon avou l' tite « **Li djoû k' Monsieu a rivnou** ». Mins dj' end a fwait ene modêye dins li scrijhaedje da Feller eto po les lijheu(se)s k' inmèt mî insi. Si tite : « Li djoû qu' Monsieû a rivnou ». C' est l' minme roman mot po mot, come di djusse.

Les deus modêyes vinèt avou on ratournaedje è francès di m' mwin. Li tot fwait 373 pådjes.

Li live est oto-edité mins dj' a brâmint des rujhes avou l' distribouweu. Les deus modêyes, rifondou et Feller, polèt esse atchtêyes amon Bookelis: <https://livres.bookelis.com/librairie>.

On l' trouve eto sol Toeile (Fnac, Amazon...) et on l' sait comander dins les livreyes mins (kécfeye seulmint pol moumint) mins fok li modêye e Feller. Rén n' est âjhey.

Li Rantoele às belès-letes

Limero 68 (rawete al Rantoele l° 113, boune sâjhon 2025)

Ene ouve ni vât ki po ostant k' ele soeye li djusse et vrayi temoen di s' tins. L' oteur walon doet esse modiene, et l' pus hardeye idêye nel doet nén rbouter. Å contrâve, el doet rcweri (Lambert Lemaire, adrovaedje do 49e anouwaire del soce « Les oteurs walons », 1964-1965, p. 24).

Li tchén

Li djoû k' il ariva adlé zels, ci n' esteut k' sirès poyaedjes [*boule de poils*]. Ene pitite bole ki djemixheut tinrûlmint, ki ala refilet totes les coines, ki lepéve les doets k' on lyi tindéve, ki si splinca dzo l' ârmâ, et po clôre si djoyeuse intrêye, si pona [*déféqua*] so l' payasson et î fjha s' prumî pipisse, po bèn inogurer cisse novele prezince.

I divna radmint li solo d' leus djoûs, et li beaté d' leus nutes. Cwand onk di zels aveut stou foû, et k' i rivneut a l' mājhon, i n' djâzéve ni di si ovraedje, ni do tins k' i fjheut, ni des djins k' il aveut resconstré. Neni : i dmandéve çou k' il aveut fwait, l' tchén, çou k' il aveut magnî, s' il aveut bèn djouwé, bèn doirmou...

Ça lzî aveut divnou mālājhey di s' aler pormoenner e l' veye, pace k' i n' aveut nén tofer moyin d' el prinde avou zels.

Il avént bèn dit : « Il ârè si amagnî divins s' gamele ! Nos n' lyi dinrans rén a l' tâve, et pâr cwand ci serè noste eurêye ».

Çoula ni fjheut nén troes djoûs ki l' tchén esteut so plaeece k' i vneut âtoû d' zels tot hoûlant tot doûcmint, et tot odant, et tot loucant avou des ouys priyant po-z aveur on ptit sacwè. Est ç' Leye, est ç' Lu ki lyi dna on ptit boket di tchâr, oubén d' boûkete, li prumî ? Mins tofer est i ki l' tchén s' arotina, et vna briber ene glotinreye deus s' troes côps tos les djoûs.

Il avént bèn dit : « I doimrè â dzo, divins l' coujhene, so on boket di covtoe. I n' vénrè nén a l' astaedje, et âdzeu d' tot, mây rintrer e nosse tchambe ! ». Mins vola : li prumire

nute, lu tchén tchoûla, breya, djemixha si télmint ki - po on côp, edon -, i pola vni doirmi a costé di leu lét. Po on côp ? Çou k' a d' veur, c' est ki l' boket d' covtoe ni sierva mây.

Il avént bèn dit : « I fâre k' i schoûte et ki rvegne cwand c' est k' on l' houcrè. Et si n' el fwait nén, i serè tchapistré et pûni, atelé dvins l' corti. » Mins a l' prumire pormoennâde, todroet k' i fout distelé, i vana evoye duvins les tchamps et les bwès, et i falou ki Leye et Lu l' addjuraxhe avou des bonbons a groumyî, et des calinès paroles. Et cwand k' i rivna, çou k' i rçuva, c' est des mamours.

Les djoûs, les saminnes et les sâjhons endalît come çoula. Lu tchén esteut l' efant da Leye et da Lu, et i fjheut tot a si idêye. I fât dire ki l' pitite bole di poyaedje aveut divnou on bea grand tchén di swessante a septante lives.

Mins dispoy kékès samwinnes, ene sacwè candja divins l' mājhone. Leye et Lu si djâzént e l' oreye, konzultént des rvuwes, muzurént ene des plaeces. On djoû, i tchoezixhît on papî d' tapisreye ; èn ôte, c' esteut des couleurs k' il estént curieus do relére : do bleu oubén do rôze ? Leye esteut rade nājheye, et Lu acatéve kékès usteyes, des plantches, des pots d' pondeure...

Divins tot ç' rahour la, li tchén esteut-st on pô rovyî. Les pormoennâdes divnént pus râles, et cwand ki n' plovent nén, i passa bèn des moumints divins l' corti.

I s' dimandéve çou ki n' aléve nén, pu on djoû, Leye endala foû del mājhon po ene samwinne, et Lu n' esteut câzu pus so plaeece.

I ratournît avou ene birce, di wice k' on-z oyeut moussî foû des ptits ploraedjes, et k' i metît so on hosoe dvins leu tchambe.

Dispoy ci djoû la, lu tchén ni pola pus doirmi a l' astaedje mins âdzo. Et cwand k' l' efant esteut dschindou, po si amagnî, oubén po k' Leye et Lu s' end eblavéve po l' rimoussî, u minme po l' candôzer on pô, li tchén esteut metou e gâraedje po l' shijhe, et des côps, po tote li nute.

Dayeur, c' est la k' i magnive, asteure.

Lu tchén ni comprindeut nén çou ki s' passéve ; i n' aveut rén fwait d' mâ, portant.

On djoû, Leye et Lu avént ene pitite coûsse a fé dvins l' viyaedje, nén foirt lon, nén po lontins. L' efant, e s' birce, doirmeut si tant bén k' i n' l' ont nén

volou dispielter. I s' fijha k' i resconstrît ene sakî ki les astårdja avou ses djâzmints, ca il aveut èn ovraedje a dmander a Lu.

Vo les la ki rmoussèt a l' mājhon. Divins l' gâraedje, nou tchén ! Mins l' ouch di bwès aveut stou dizicté a grawe et a dints, et n' aveut-st on trô, on passaedje.

Cori dvins les egrés !

L' ouch del tchambe esteut drovou ! Li birce, vude, et do sonk totavâ, so les meurs, so l' plantchî, so les lénçoûs do vude pitit lét d' l' efant.

On n' riveya nén l' tchén. Dispoy ci djoû la, Leye ni moussa pus ene parole foû di s' boke, et dmana so ene tcheyire tot â long des djournêyes, et nouk ni veyâ pus Lu fé l' mwinde sorire.

Roland Neuprez, li 5 di fevrî 2025.

Ene boune plaeece

– Vos irez dvant les djins et vos vieroç çou k' c' est.

Insi groûléve nosse mame cwand i nos arivéve di brognî l' ovraedje. Et çoula âreut fwait d' l' efet s' ele ni s' âreut nén leye-minme disdit. Cwand ele ripasséve e s' tiesse si djonnesse di ptite Årdinwesse metowe mon les djins lontins dvant ses pâkes, ele finixheut l' pus sovint s' conte insi :

– Nonna, a, nonna ! mes efants n' iront nén dvant les djins ! Dji sai trop bén çou k' c' est.

Tot l' oyant pacô mancî avou ça, mins pacô s' endè plinde, dji nos fjhéns ene foirt laide idêye di cist ovraedje la.

Ene shijhe d' ivier, la k' dji fjheu mes dvwers, mi popa rintra do viyaedje dou k' il aveut-st ovré tote djoû.

Il apoirtéve des noveles. On lyi aveut racsegnî « ene boune plaeece » po onk di ses gaméns, a deus eures di voye del mājhon. Il aveut respondou k' on

n' sondjive nén co a mete li pus vî des fis e siervice ca il apurdeut Bén e scole mins k' on-z e forbatreut e l' famille.

Mi cour si sera tot-z etindant çoula. Dji m' racrapota tot fjhant les cwanses di studyî. Mins dji sinta les loukeures des parints s' taper sor mi po m' dimander cwè sins brut.

– C' est ene boune plaeece, porshuva m' popa, tot fjhant shonnance di rén. C' est on manaedje eco djonne et sins efant. A ! Si ç' âreut yeu stou po-z î evoyî èn efant ki divnaxhe li tchén del mājhone, ç' âreut stou neni sins tchicter. Mins il est d' kession di deus djins maryîs di pô d' tins, k' ont on ptit Bén et on ptit bisteu.

– Dji voe ça, dijha nosse mame.

– Adon, vola, elzî fâreut, mondju... ene kipagneye. On comprend ça don : on manaedje sins efant, c' est si trisse ! Et i cwerèt on ptit valet Bén djinti, ostant po mete del djoye e

l' mājhon ki po les aidî.

Mi popa s' taijha. Dji rsinta co on côp les loukeures di mes parints. Come di djusse, on ratindeut ki dj' deye âk, ou dmander cwè. Mins, les ouy hazis so m' pādje dou k' les letes dansént, dji les leya dire inte di zels, et dmorer sins moti.

Ça fwait : mi popa et m' mame decidît di m' leyî trankile et djâzît d' ôte tchoi.

Li leddimwin, apres li scole, dj' esteu tot seu e l' mājhon avou m' mame. Les ptits djouwént e corti. Â matén, rén k' a s' manire di taper ses ouys sor mi, dji m' dotève bén k' nosse mame mi vleut djâzer. Po fini, ele si decida, et ci fourit ene djoyeuse esclameure come s' ele vineut d' aveur l' idêye :

– Mafwè, dit-st ele, dji rpinse co a ç' boune plaeece la di Ni. Cwand dj' esteu gamene, s' i s' âreut prezinté ene pareye ! Mins ça n' si trovève waire, di m' tins. A neni ! Et vola ki, do prumî côp, on nos dene li preferince po ene plaeece ki tot l' monde sohaitreut a ses efants. Fât croere k' on s' a racsegnî et k' ene sakî del pârotche a dit do bén d' vos. Sondjî don ! Des djins k' ont bén l' moyén, bén trankiles, pont d' efants vla çou ki conte. Ey ene pitite coôteure. C' est ene ocâzion !

Come dj' esteu astampé dvant leye sins l' riloukî, ele porshuva :

– Ni serîz vs nén bén binâjhe d' aler a Ni, Antoenne ?

Di tote mi âme et avou on candjmint d' vwès ki meta court a l' exhowe da nosse mame :

– Neni, di dj' ; nén a Ni. C'est on mæssî viyaedje. Neni, mame, nén a Ni !

Dj' âreu polou rapler li promesse tant d' côps etindowe, mins dj' n' âreu oizou. Dj' esteu ddja grand assez po m' abaiti di l' imbaras da nosse mame. Dayeur, li djeu n' esteut i nén pierdou d' avance ? Les parints cnoxhèt bén les mots po fé taire les roufions. Et pu, on-z aveut dandjî d' mi. Dj' aveu vnou â monde po-z ovrer, come nosse pa et nosse mame ; come leus peres et

leus meres.

C' esteut a m' toû, vola tot. Li bele afwaire ! A mitan tot bas, dj' aveu rnigté tot tapant l' hate conte li payis dou k' dj' atacreu, mins asteure ki dj' aveu vudî m' cour, dji rsinteu do rmoir. Dj' esteu presse a-z etinde les dloujhes da nosse man.

– K' avoz vs conte Ni, don ? djha-t ele. Des beas tchamps tertos les minmes, tot plats et bén crâs. Nén des bosses et des fosses come tocial. Et des djins si amistâves ! Dj' î a sovint stou. On-z î a des pasmints d' tins : di vos tchamps, vos vieroze passer l' trén ! Vârmint, vos n' savez çou k' vos voloz. K' elzî fât i don, mondju, às efants d' asteure ?

Elle aveut ene air contrarieye et toprès des lâmes às ouys. Çoula m' aveut todi dzôrné. Dji lyi responda :

– Mame, dji sai bén k' il est tins por mi di wangnî m' veye.

Mi louweu ariva, on djoû al vesprêye. Moman l' fijha ashir. Pu elle alouma l' kénket et oister s' vantrin.

Nos esténs retrôclés e-n ene coine, les pus ptits tronnant d' sogne di vey l' etrindjir et mi tourmeté d' esse prezintâve. L' ome si fjha mostrer l' gamén k' on lyi ratindeut et s' esbara d' aprinde ki dj' esteu l' pus vî. Mi pus djonne fré, pus stocaesse, tot rond so ses grossès bodenes, lyi âreut dandjreus mî convnou. Dji rsinteu ene drole di djinne, come li cisse k' ene biesse doet rsinti a l' fôre, inte l' acleveu et l' martchand. Tot eminné, dji soriya cwand nosse mame dijha :

– C' est on djinti, savez.

L' ome ni ratinda nén po responde :

– On l' voet bén. Et sait i ovrer ?

Il endè dotève, ça s' veyeut. Ses ouys lusként, mâgré lu, so m' fré.

Mi mame acertina ki dji saveu côper do bwès, fôrer les biesses, poirter ene saeye plinne d' aiwe et tourner l' manivele del tourbene. Elle assura ki dj' n' aveu sogne ni des tchéns ni des vatches et ki dji sereu vite â dfwait di tot çou k' on ratindreut

d' mi.

Pitit-z a ptit, dji rpurda confiyince. Bin rmetou po ene djin del campagne, l' ome avizéve comifât. Mi mame vleut saveur tot di s' famille et del cene da s' feme. I n' fala nén brâmint di cuzinaedje po k' ele soeye â fwait did tot. Adon, i n' fourit pus kestion d' mi ou d' siervice.

A l' fén, portant, come l' eure tournéve, i fala convni des gadjes. Mi popa purda l' parole hôt et clair :

– Dj' a siervou m' pârt, dit-st i : dji sai çou k' c' est. Les parints ki metèt leus efants adlé ls ôtes divèt bèn pezer çou k' i fjhèt.

L' etrindjir aprova d' on sene di tiesse, pu m' mame rataca a rdjâzer mins m' popa l' côpa :

– Ây, dji sai bèn çou k' c' est : cwand on-z a-st afwaire a des bons mwaisses, ci n' est rén do wangnî waire. Cwand i sont mâvas, on n' wangne mây assez.

L' ome raprova pu respira parfondmint : les paroles da m' popa estént d' boune aweure por lu. Et nosse mame si dna l' bon droet di les repeter. Mins m' louweu, ki ratindeut ôte tchoi ki des idêyes totes fwaites, dimanda l' kesse :

– Kibén voloz vs di vosse gamén ?

– Ça serè dijh francs l' moes, acertina m' popa. Dji n' louke nén a ene pîce.

L' ome côpa court, ni volant nén aler

Ecostrindou

I. « Pocwè, diâle ! laiss el crâne cori Po rispâmer ene miere assîte ! ?

Èn saiss ki les bâraedjes sont stantches ?

K' i t' fâre rade fé des voyes d' aiwe ?

II. Pocwè, Bon Diè ! n' ass nén shoflé Les lampes temoens del grande tévé ?

Ni l' wachleu-batreye di t'-n éndjole !

Ni co l' tcherdjeu di t' sûtifone !

III. Pocwè, grand sint Matî d' Ârdene ! Fwaiss do cint et trinte so les voyes

pus lon, et marca si acoird. I s' leva, ca esteut co oblidjî di rfé, del nute, deus eures di voye.

So l' soû d' l' ouxh, moman resplica ki dji rvénreu po l' fiesse del pârotche.

On prinda kékes arindjints po l' bouwêye et ds ôtes detays. Et ci fourit convnou po l' prumî d' mâss.

Mi mame trefiléve di djoye ki les afwaires estént arindjeyes. Ele trovéve ki dj' aveu brâmint del tchance. Ele si tracassive d' saveur si dji rvénreu co al mājhon.

Bén vite, dji m' abaitixha k' i m' fâreut rovyî tot mi amour po m' payis. Dji saya di m' recoraedjî tot tuzant a ces belès teres del Fâmene k'on m' aveut vanté; a ces tchamps d'on vert bèn crâs, a ces frumints ki dji m' sovneuveur veyou on djoû d' perlinaedje avou m' mame. Mins ç' fourit a l' vude, ca i m' cour bateut drole â mādjiner ene dreve di grands plopes sol boird d' ene voye tote droete.

Pocwè veyeu dj' tot d' on côp si voltî nos bwès, nos bouxhons et nos hâyes di spenes ? Do moens, dji sayive di catchî ces vudès pinsêyes la et, s' i m'ariva d' tchoûler, ci n' fourit k' adlé mes gades, â coron d' ene voye pierdowe.

Jean-Paul Pirson, al copinreye do Tchârnoe-dlé-Harsin, li 19 di nôvimbe 2024, ratournant Arsène Soreil « Dure Ardenne ».

Et frinner come èn ewaéré,

– stramer des mierpoûssires e l' air – Po-z avni deus houbondes pus timpe ? »

IV. « Tel pous roister, t'-n ecostrindaedje !

End a waire ki loukèt-st a ça.

Minme si tote l' Urope prind asteme, Gn a l' Azeye, gn a l' Afrike k' ont soe D' otos, di plastikes et d' oujhenes. »

Pôve Bole, Maria ! pôve Bole, avou !

Lucyin Mahin, li 9 d' awousse 2024

Foclore

Li perlinaedje Sinte-Rolande a Djerpene

C' est ene des pus rlomêyès mâtches di l' Eter-Sambe-et-Mouze. Dj' a yeu l' ocâzion d' el shuve avou des djins did la e 2024.

Ki : ça cmince a 3 eures à matén, pa ene messe a Djerpene po les vraiys perlins. Ene miete trop yeure [tôt] por mi. Dji decida don di rdjonde li perlinaedje a Djoncret

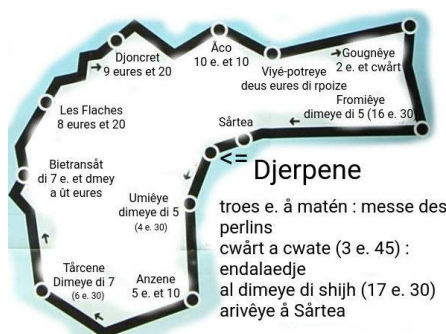
A Djoncret

La, dj' esteu priyî a ddjuner amon ene soçone di m' sour, k'alêve arindjî mi « rapoir-taedje ». Faleut esse la a ût eures petantes, ca elle aveut priyî des ôtès djins, et l' djournêye esteut cronometrêye.

Oyi, dji vou bén, mins kimint avni al rowe Djan-Batiste Piret a Djoncret, dabôrd ki totes les voyes estént cōpêyes, po leyî passer les mâtcheus. Bén avou on bon plan croylé al mwin, tot trevâtchant des campagnes avou des nos d' rowe e walon (al basse des pôves).

Tolminme vo m' la amon mi manaedjresse avou ene ûtinne di vraiys Rolandis. Ey aprinde las ca et les ma del mâtche Sinte-Rolande.

C' estodi l' londi del Pintcosse. Tot l' toû fwait 35 kilomètes. I cminçnut a 3 eures à matén pa ene messe a Djerpene. Po les vraiys perlins crustins, ca end a co. Adon, li perlinaedje si mete e-n erote a cwatre eures à matén. Cwand il arivnut a Djoncret diviè l' dimeye di dijh (9 e. 30), il ont ddja fwait ene grosse mitan del voye.

I vont dischinde tot l' viyaedje, adrovous [précédés] pâzès mwaisses di ceremoneye, et sacwants mimbes do consej del comene. Arivés dvant l' eglijhe, i s' metnut a cwârê. Les captinnes a tchvâ fwaîynut l' toû, et lancî leus cmands. Les poirteus d' hoûlâds [tromblons] si metnut presses a fé feu. Tot d' on cōp, c' est l' distchedje avou on cabouxhaedje djamây parey divins vos orayes, ene brouyeur di fougure pattavâ l' bati, ey ene hinêye di pource di vos vènt catyî vos narenes.

A Âco

Les porcessionneus si rmetnut e-n erote, pa on tidje [piste] ki passe à peur mitan des tchamps, po-z aler so Âco.

« Civils » poirtant l' sârcô [châsse] inte Djoncret et Âco

A l' intrêye d' Âco [Acoz], gn a ene tchapele la k' les mâtcheus s' arestèt. Gn a des rwaitants ki dmandnut a poirter l' « sint coir » so leus spales. Des ôtès ki saynut d' djonde li tchasse cwand ele passe divant zels.

On pô pus lon, ahote et « cwârê batayon » sol dilé d' l' eglijhe d' Âco. Minme cabouxhaedje, minme sipexheur di fougure et minme nodeur k' a Djoncret.

Il est li dmeye di onze (10 e. 30). Il est tins di s' rinde à tchestea d' Âco, la ki l' porcession est ratindowe på mayer di Djerpene et tos les gros colés do canton.

I vont dmorer dins l' forfant [magnifique] park do tchestea. Tchaêke kipagneye di muzike va djouwer ene pitite air po les priyis d' oneur ki sont dins l' tchestea, et po les roteus civils ki sont rabôrés dins l' park. C' est l' veur ki les cpagneyes di mâtcheus riprezintèt des vîs coirs d' ârmêye (sapeurs, gurnadîs, voltidjeus, zouwâves). Mins gn a eto brâmint des muzikeus. Les taburîs avou leus maketes di bwès ki draennut l' pea des tabeurs, les djouweus d' sife [fifre] avou leu ptit instrumint sol costé del boke, et co des ôtès instrumints pus classikes des tchantreyes (clarinetes, cōr di tchesse, bombardon...)

Li ci ki cmande les djouwaedjes, c' est l' cane-madjor. Lu a on costume a pâr: ene rodje bavete [plastron] bârê d' on bâdrî [baudrier]. Ses spalires [épaulettes] sont-st ârdjintêyes. Dizeu s' poyou bounet avou on rodje rabat [revers], gn a on plouma âs couleurs do drapea del Beldjike, po les cpagneyes mousseyes come li primire ârmêye bedje.

Sins rovyî les djouguetes (cantinires), avou leus taxhletes âs liyâds, ki vnèt siervi des ptits verkins âs mâtcheus... et âs rwaitants k' ont soe.

Gn a brâmint des efants et des djonnes omes dins les cpagneyes. Come di djuste, pus çki l' unifôme a des couleurs, pus çki les efants ont hâsse d' end aveur onk â louwaedjeu, po mâtchî avou les grands.

Lucyin Mahin, li 9 di fevrî 2025, rapoirtant l' djournêye do 20 di may 2024, avou kékès racsegnes ki vegnnut do live « Sifes, tambourîs èy ûlôds » di Michel Robert.

Novea live di spots e walon

Co 500 ratourneures po l' dire e walon

Li scrijheu nos acertina k' i n' freut nén do Rombo, et k' ci serè li deujhinme et l' dierinne di ses ramexhnêyes di spots. Portant gn a todi des pâtes ki trinnèt !

Avou ça ki, li tecnike da Lorint, ci n' est nén l' cene d' on diccionairî di spots classike.

Mins, divant di voyaedjî plik plok sol contnou, ...

Lijhans on dicâçtaedje

Come di djuste, c' est l' ci ki li scrijheu a metou por mi, dins onk des prumîs lives vindous, li djoû k' i les a stî rcweri a l' imprimeu.

Li ci ki n' cåze nén walon ni sâreut comprinde li Walonreye. Merci bråmint des côps po tot çki vos nos apurdoz.

Paski Lorint a divnou on scolî des scoles di rfondou walon d' Bive. Et fé l' riclame po ces scolaedjes la.

Plan

Les cis ki sont-st afaitis a lère des lives di spots seront ene miete dizôrnés [perturbés]. Li live ni tchereye nén dins l' ôre alfabetike di mots contnou dins les spots.

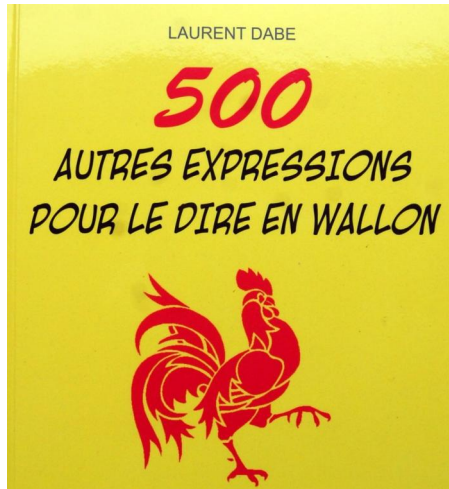
Dj' aveu insi rarindjî 2301 ratourneures da Gaston Lucy, parexhowes dins ene pitite gazete.

Èn ôte sistinme, c' est come les spots da Jean-Claude Somja. I sont rindjîs pa mestî : les dijhêyes des boledjîs, des oculisses, des câbartîs, des cwefeus, des coibjhîs, des restorateurs, des apoticâres.

Ubén, dins l' gros motî di spots Dejardin, mete on spès indecse, rashiou so les mots francès des ratournaedjes do walon.

Vocial li plan di ces deus livecial.

1. Spots ki sont pareys e francès. Egzimpe: « fé et disfé, c' est todi travayî »; « tot çki rlût n' est nén d' ôr »; « tchén ki baweye ni hagne nén »

2. Responses e walon a ene kesse u ene dijhêye e francès (dji vos les rmete e walon).

Vaici, c' est do pus fén, et c' est des responses ki vos n' trovroz nén dins les lives.

« - Vouss co on dmey [bière] ? - i n' tént k' a mi ! » ubén « - ci n' est nén l' tins k' i fât. »

« - Tén ! vos estoz ddja levé ? » « - Ây, c' est pus âjhey po roter. »

Pacô, c' est dins l' uzance [tradition] des rvazîs

« - On n' a ki l' bén k' on s' fwait ! - U k' on s' fwait fé ! »

Oudonbén, des djeus d' mots francès-walon :

« - Attendons toujours, on verra bien. - Ây, et on verat, c' est on pourcea ! »

3. Li prumî gros boket : on mot francès a vey avou l' caractere, shuvou d' ene ratourneure e walon, pus d' ene longue esplikêye e francès.

Dins ces esplikêyes la, gn a padecô des ôtès idêyes e walon. Oudonbén, c' est des sovances. Ossu : les pondants et les djondants did wice ki ces spots la ont stî trovés.

Vaici, on voet ki nosse Lorint a yeu l' idêye di scrire so ç' sudjet la dispu estant tot

djonne. Onk des prumîs k' il etinda, c' esteut dins ene sicole normåle a Lidje « Va s' tchir e Mouze ». Ey espliker k' i lyi fala dmander li sinse di «Mouze »... paski Mouze ni court nén a Veskeveye.

4. Li deujhinme gros boket : minme djeu, mins ç' côp ci, avou les difâts fizikes. Insi, po onk k' est trop gros, on dirè « Trop d' avoenne et nén assez d' gorea. ».

5. Èn egzercice nén sovint âjhey : prinde on spot francès et trover on spot walon ki vout dire parey, mins pâr avou des ôtès mots. Metans « à quelque chose, malheur est bon » : gn a l' minme luçon dins : « i gn a nén d' si grand må ki n' euxhe si ptit bén ».

Sourdants

I shonne ki c' est totes des dijhêyes k' il a-st etindou lumenme. Come di djuste, n a sacwants frâzes k' ont ddja stî eplaideyes dins des ôtès motîs di spots. Mins gn a ossu des « inédits ».

Les deus grandès contrêyes di ses temoens, ci n' est nén l' minme accint do walon. Veskeveye, la k' nosse Lorint a skepyî, c' est l' Payis d' Sint-Houbert. Pouphan, la wice k' i demeure, c' est l' « Payis d' ersè » [Ardenne méridionale] avou l' prononçaedje di Bietris et Basse Simwès. Il ont tofer li voyale ë (come li « e » francès) nén âjheye a scrire. Mins nosse ramexhneus di spots saetche todi bén s' plan.

Lucyin Mahin, li 2 d' måss 2025; po-z atchter l' live, emilez â scrijheu, Laurent Dabe

(laurentdabe@hotmail.fr).

C'est 24 uros. Nosse gazete ripaye les costindjes d' evoyaedje a ses abounés

Dijh-nouv tecses di tchansons e walon e-n on bea ptit live

Tchansons d' ene miete pus lon

Ene miete pus lon k' cwè ? Motoit ki les câzaedjes k' on est adût a trover dins les ârgudinnes classikes e walon.

C' est l' veur ki les tecses do ptit live ki s' lome insi sont des côps dzôrnants.

Nén di A a Z

Si vos î vloz cweri après des istweres ki cminçnut a A et fini a Z, vos âroz ene coûte djoye [déçus].

Tot drovant as gaeyes [au petit bonheur] el livret, dji touma sol tite « Laidès biesses » (p. 31).

N a nén a taper filé dins les frâzes ki s' î comaxhnut, coplets et resploe.

Mins vudîz vosse tiesse di sincieus, et hiner vosse tuza lodjike âs riketes ! Si schoûtez li muzike di l' ouve, sins î voleur mete ene fâve.

Sôlez vos des mots !

Des rodjès copixhes / Des noerès bibiches / Des rats et des puces / Li raedje ou l' tîfusse ?

Sol tins ki l' pîlâd / Grete al pitite bawete / Po riclamer s' rawete, / Li spexheur si spâd.

Vos veyoz bén ki l' rimaedje est la, on côp shuvou, on côp rabressî [rimes aabb ou abba].

Pîtaedje

Brâmint des courts vers. Ciddé âdzeu, vos avoz do cénk-pîtaedje [pintasyllabes]. On nombe di pîs impwair, ci n' est nén corant, e l' powezeye. On a ptchî des pus grands vers di shijh, ût, dijh u doze pîs (les rlmés zandrins).

Mins waite ! gn a co pus cizlé !

Dins m' pitite ouve di fjheu

d' rimeas, dj' a toirtchî on côp do troes-pîtaedje :

Grandiveus / Waloneus ! / Ti n' vous nén / On vijhén / K' est malén. // Et ti rxhenes / So s' contene / Cwand i gn è / Do patwès Nén da twè.

Vloz do troes-pîtaedje ? N' a k' a dmander a nosse Zavî :

Padzeu l' hâye / Les warmayes /

Evolnut. / L' air est douce / Tot l' long d' Mouze / Dj' a rivnu // Dzo l' falijhe / Dé l' eglijhe / Cwand l' solea / Lujheut tene / So les tienes / Do tchestea. (p. 25)

Dowê k' vos vos croerîz a Parfondveye, loucant on bladje solo d' erî-sâjhon ki vènt djusse di passer houte des hôts teras [buttes] des boirds di Mouze, avou les tours do tchestea d' Lustin ki croyelut l' roye do cir.

Djans ! Fijhoz on boket di tchmin avou l' tchanteu-powete. Come çoula, i n' serè nén tot seu l' voye po monter sca Mâyin (p. 29). Ca ci n' est nén Cezaria Évora, li tchantresse do Vete Cape, ki l' acpagnètèyrè so ç' gritchete la. Ele sereut rade dishoflêye !

Mins rivnans a nosse pîtaedje. C' est cwè l' pus ptit ver possible ? On pî ? C' est po rire. Mins tén la rén ! Vola do deus-pîtaedje, po vos ahessî.

Come ele / Comele / – Mins c' est / Sins l' fè / Esprès / Dit-st ele – / li souke et l' sé / (...) / l

dmeure / On gout / D' amer / E m' keur / Â dbout / D' l' afwaire.

Pus fén k' ça, c' est del soye !

Prezince do prezint

Tolminme, gn a kékes bokets avou on messaedje po les trevéns d' asteure. A môde d' on tchanteu egadjî. Insi, critiker les cenes u cis ki candjnut d' mousmint a totes les lunes, dabôrd ki ces lokes la sont atchtêyes bonmartchî a câze di l' ovraedje d' efants e Pakistan u avâr la.

La l' boune afwaire, tes noûs mousmints / Câzu po rén ! Wai k' i sont beas ! / 'L ont stî fwaiets pa des ptitès mwins / Lon di ci – ni rwaite nén a ça.

Magne, saiss, tant k' t' es ci, c' est po rén ! / Magne don, mins n' vén nén braire après / Tchiyeu d' diâle et magneu d' Bon Diè / Cwand c' est po rén, c' est twè ki dj' vind. (p. 33).

Les airs

Gn a brâmint des airs fwaiets esprès, come di djuste. Mins i vos fâre aler so leu waibe po-z awè on sayoe [échantillon]. Gn a eto des câzaedjes sicrîts so des airs kinoxhowes. Foir classikes come « Tchansons po les moxhons » k' a rabiî on cantike gregoryin.

Li ci ki m' trawe li cour, c' est « Dj' eva », sol muzike da Cesária Évora. Dji l' aveu ddja oyoyou a on concert a Nameur, tins do deujhinme u troejhinme recloyaedje Corona. Dj' end aveu rapoirté ene videyo k' est co sol tévé waloncâzante.

Ca, mi eto, e m' tiesse, dji n' so nén tot seu...

Lucyin Mahin, li 25 di fevrî 2025

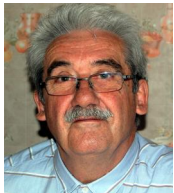
Spectâke e walon

Copinans eshonne

N aveut eviè 150 djins, sins conter les efants et les cis del copinreye, li 6 di fevrî a Bande.

Pa ké sint, ci spectâke la, ene prumire pol comene di Nassogne ?

20 ans del copinreye

C' esteut les ans del copinreye do Tchârnoe (Tchârneû, Li Tchârneû, Tchôrneû), on hamtea d' Har-sin, la k' les raploûs si fjhèt dins l' ancyinne sicole.

Po l' sâle et l' organizâcion, l' Aisse del Tuzance (Cinte Culturel) di Nassogne est a rimerciyî tchorleuzmint. Elo-diye, ene djinteye ovreuse do cinte et novèle copineuse est a feliciter, ca elle a rindou brâmint do mâ. Elle a-st avou l' boune idêye di moussî Bén gâys come davance, les doze èfants del sicole di Chavane (shijh valets et shijh bâsheles). So des airs e walon da Willy Marchal, il ont tchanté et dansé so l' sinne. Mir lifike !

Po-z-ataker, Jules Lucy a lî on ptit tecse di binvowe. I s' a inspiré d' on scrijhaedje da Dâvide Delrée di djanvî 2023 paretoû dins Nwêr Boton l° 519, rimetou a s' manire po l' ocâzion.

Willy Marchal al guitâre, Leyon Jacot al clârinete et Jean-Marie Paque a l' ârmonica ont stou al hôteur come da-bitute. Li publik a clapé des mwins a tot peter, et pus d' on còp !

Mârtine et Dominique estént distchinnêyes po mete ene ambiance di tos les diâles e l' sâle epwis so l' sinne.

Nosse mwaisse curé Bernard, li dweyén d' Mâtche, s' aveut enondé po conter toplin des fâves. Come l' istwere do ptit peket. A s' dipixhî do rire !

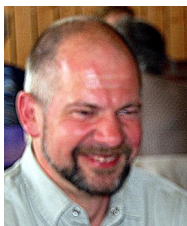
Inte les côps, tchaeconk a lî ou

raconté des istweres léjhoves âs copinreyes.

Po fini, tot l' monde s' a dressî po tchanter firmint li Tchant des Walons.

On n' est nén co presses di rovyî ciste après-nonne la a Bande, vos m' poloz croere !

Li spitch Jules Lucy

Ça fwait sacwants anêyes ki dji caze e walon et c' estodi por mi on vrai plaijhi.

Pocwè cazer e walon adon k' on dit k' c' est on lingaedje ki, dipus k' on-z avance dins l' tins, moens k' on l' etind cazer ?

Bén, c' est tot simplumint po ç' râjhon la ki dji continowe. Et ki ns avans enondé, avou Mârtine, Josée, Djôzef et ds ôtes ki n' sont mâlureuzmint pus la enute, les tâvlêyes di walon vola ene vintinne d' anêyes, â Tchârnoe. Çoula po sayî di dner l' inveye âs djins di fé rider sacwants mots dins ene conversâcion avou onk ou l' ôte. Pace ki, croyoz m' Bén, on-z est pa des côps sbaré des djins ki conoxhèt kékes mots d' walon et ki sont contins di les pleur ridire s' i gn a ene sakî ki lzî è dene l' ocâzion.

C' est l' vrai ossu ki l' walon, ci n' est nén çki gn a d' pus âjhey a cazer. D' on viyaedje a l' ôte, i

pout gn awè des diferinces so sacwants mots. Mins c' est sortot on lingaedje avou des mots djusses, des mots ki tchantèt a l' oraye, on vicant lingaedje, on lingaedje respectueux.

Por mi, çou ki conte, c' est di s' poleur comprinde. Si on dit on mot d' triviè, ci n' est rén. Li prumî d' tot, c' est ki l' ci k' on lyi caze sepe çou k' on vout dire. Et si, tenawete, i nos fât mete on mot e francès pask' on n' el sait dire ôtrumint, i n' è fât nén esse djinné.

C' est, mi sonle-t-i, come ça k' on pôreût rancî l' walon dins nosse cazaedje di tos les djoûs. Est çki dji l' caze Bén ? Est çki dj' el sicrî Bén ? Dji n' è so nén seur !

C' est l' walon ki mes parints cazănt tos les djoûs. Dji saye di fé â mî, mins purade, dji saye di fé passe l' plaijhi di cazer nosse walon a totes les djins ki dji rescontere. Nos dvans oizeur cazer l' walon sins awè peû di fé ene pitite flotch.

Gn a brâmint des djins ki djhèt : « Li walon, on n' l' etindrè pus cazer lontins. » Si tolmonde dit ça, c' est seur ki l' walon s' va piede. Mins ni rovians nén ki c' esteut l' manire di cazer di nos grands-parints et d' tos les cis k' ont viké dvant zels.

Por zels, nos dvans esse firs di nosse walon et d' nosse Waloneye.

Nos avans on patrimoenne ki nos dvans fé passer d' ene djermêye (djenerâcion) a l' ôte et nos nd estans responsâves.

Dins tos les cas, mi, disk' â coron, dji continuwrè.

Jean-Paul Pirson & Jules Lucy, li 6 di fevrî 2025

Letes et emilaedjes

Dimitri Françwès : Lu 9 du fevrî, dj'a stî houkî pa l' mājhon di viyès djins di Viance po-z aler fé on « tot-seu-sol-sinne » [*one man show*]. Dj' î a stou, bin chûr ! Et ké bouneur di rtrouver ces djins la, avou leu famille, po kéconks.

Dju lzî a co dit mes flâwes et mes biestreyes. Les djins ki boutèt dins ç' mājhon la astint foirt contins du vey leus pinsionaires rire du si bon cour ! Mi ossu, dj' asté mo binâjhe du lzî aveur duné one boune vesprêye¹.

Li 15 di fevrî, paf ! on-z a rataké å Fornea Sint-Mitchî, addé Sint-Yubert. Tote lu vesprêye.

Li Fornea Sint-Mitchî, c' e-st on muzêye e plin air. Gn aveut don des omes di mestî [*artisans professionnels*] k' avint vnou mājré l' froed. Dj' a vindou des bindes d' imådjes. Dj' a ossu raconté des fâves di Lafontaine. U des ôtes : Rodje Capucete [*chaperon rouge*], Hansel et Gretel, evnd., totafwait e walon. Dju l' a fwait

cink côps sol vesprêye, avou a pô prè 40 djins ki schoûtint a tchaeke côp. Dj' asté binâjhe come ene pouye k' a trové on vier. Et, minme si m' coir astét plin d' froed, mi cour astét rimpli d' tcholeur.

Ma l' pus bea est co dvant mi. Dins les smwinnes a vnu, dju va nnaler vey des pîces di teyâte et djudjî les cenes des bates di l' UCW (cope do Rwè) et do « Singlî d' bwès »². Ké plaijhi ! Mi ki fwait voltî l' grosse biesse duvant les djins so one sinne, dji va poleur duner m' pitit avizmint so les loignreyes des ôtes.

E moes d' may, dj' avans l' fiesse do walon a Nameur, dins on bastimint istorike. Dj' î serè eto avou les bindes d' imådjes et ds ôtes lives.

A pârî d' setimbe, ça tchandje on pô paski dji duvrè motôt (c' est nin co bin chûr) fé scole dins deus u troes viyaedjes (kékes eures seulmint, ma c' e-st on bon cuminçmint).

Et surtout, dju rprinrè des scolaedjes du walon on djoû dol sumwinne al shijhe.

1. E l' Basse Årdene [*Sud wallon*], li mot «vesprêye» s' etind po tote l' après-nonne.

2. Bate di teyâte del province di Lussimbork.

Samuel Dumont : Dj' ervén del bate d' Inne-Sint-Pire.

Les deus wangnants, c' esteut ene dame do picârd, Michelle Fourez. eyet Batisse Frankinet. Lucyin Mahin esteut troejhinme. Proficiate a zels troes.

D' èm costé, dj' a sayî d' câzer walon, mins âré [*à part*] Dominique Heymans, nouv côps so dijh, les ôtes djins n' avént nén l' air d' etinde çou ki dj' dijheu.

Response : Oyi, ci n' est nén âjhey di câzer walon avou des djins ki n' vos ont māj oyous dvizer. Dj' a ddja sovint yeu l' cas. Estô di m' responde e walon, i dijhnut e francès : « *D'où êtes-vous ?* » Mins dji wadje ki c' est pask' i n' oizèt u n' savèt djâzer walon coranmint zels-minmes.

C' est l' veur ki, pacô, on aroke so on biesse mot. Dji m' sovén, diviè 1995, dj' a stî a stok so cisse fråze ci : « Djan Dupuis (fâs no), il est broûlé ». Paski « broûlé » n' est nén pâr mi prononçaedje (c' est « brûlé »). Avou ça ki l' mot a ciddé on sinse imâdjrece [*sens figuré*] (esse foû do djeu d' aveur fwait des biestreyes) ki dji n' av māj etindou.

Avou èn ôte waloneu e 1996, dj' a calé so « c' est l' meyeu des cwète », la ki « cwète », c' est ene disfondowe di « cwate » (4).

Dins ces cas la, gn a on ptit moumint k' on est djinné, et k' i fât k' onk des deus ripasse e francès. Mins i fât waitî di rpotchî sol walon djuste après.

I fât vârmint esse inte waloneus walon-câzants po-z awè des djins ki wâdnut on dvizaedje e walon. Aprume cwand on sieve des noûmots.

Louis Marcelle est revoye di l' ôte des costés dispu li 31 di djanvî, a l' âdje di 104 ans. C' esteut on scrijheu e walon, on bouteu pol walon (avou l' ALWAC) ey on rcwereu (sintzeze des nos walons des plantes, ramexhnés di tos les motîs). Nosse gazete prezinte ses condoleyances a s' feye, Françoise ey a leu famille.

On nel kinoxheut waire, mins il aveut scrît on ptit live avou ses ouves e walon : **Albert Delvaux** a stî rtrouver les waloneus do Paradis li 13 di djanvî.

Ådvins (II)

Perlinaedje Sinte-Rolande (Lucyin Mahin)	p. 13
Ratourneures e walon (live Laurent Dabe)	p. 14
Live di tchansons da Xavier Bernier	p. 15
Spectåke a Bande (J.P. Pirson & J. Lucy)	p. 16
Letes et emiles	p. 17
Waloneus revoyes	p. 18
Crakes (Christian Thirion & Dimitri François) ..	p. 18
Sol Daegntoele waloncâzante / anonces	p. 18
Et l' nute s' a stindou (binde d' imådjes da Djozewal) (XXIX & XXX)	p. 19-20

Crakes**Aveur ey aveur**

- Saiss bén k' èm bele-mere a morou l' samwinne passêye ?
- Condoleances ! K' aveut ele, li pôve djin ?
- Nén grand tchoi ! Djusse deus s' troes vîs ârmâs !

Esse veyou

- Fernand n' est nén la ouy ?
- Neni, il e-st a l' ospitâ.
- A l' ospitâ ? Dji l' a veyou ir al nute avou s' madrombele. Aveut l' air d' aler po l' mî.
- Awè, mins s' feme l' a veyou avou, pare !

Criyî dvant l' côp

- Vola, docteur ! Dj' a foirt mâ mes rins.
- Ki fjhoz vs po on mestî ?
- Dji livre des grossès pires et dj' elzès moenne on pô pus lon. Et dji ratake... des eures â long.
- Et dispoey cwand fjhoz vs ci mestî la ?
- Bén, dj' atake po dmwin !

Christian Thirion, li 30 di fevrî 2025

Câbaret walon a Limerlé

Li dimegne **27 d' avri** a cwatre eures di l' après-nonne.
Racsegnes : info@peripleenlademeure.com

Bate di noûmots e walon

Sol tinme del muzike : 1 a 10 noûmots divant l' **15 d' avri** a : langues.regionales@cfwb.be

Scoles di Bive do bontins 2025

Li mârdi 15 d' avri et les cwate mârdis d' après, di deus eures a cénk eures di l' après-nonne. Racsegnes : centre.culturel@bievre.be

Maraton d' lijhaedje e walon

do **11 â 30 d' avri** dins les bibiotekes ki s' ont metou dins les rangs; houkîz : langues.regionales@cfwb.be

Sol Daegntoele waloncâzante**L' Aberteke**

<http://aberteke.walon.org>

Videyos : tchansons del plake
« Emacralaedje » (Li Rantoele & Pire Otdjåke, 1999).

L' eciclopedeye Wikipedia

aveut 12.566 ârtikes (â 6 di mâss 2025);
<http://wa.wikipedia.org>.

Wiccioneaire

<http://wa.wiktionary.org>

N aveut 34.376 pådjes, â 6 di mâss 2025,
inte di zeles, 29.530 fok pol walon. Li
diferince, c' est des mots di ds ôtes
lingaedjes, respplikés e walon.

Wikisourd

<https://wa.wikisource.org/>

Bibiotekes di tecses e walon dins totes les
ortografeyes. Dji boutans co so les
« Dierins contes » da Edmond Wartique (e
Feller timpru).

DTW

Diccionaire di tot l' walon: <https://dtw.walon.org/>.

Â 6 di mâss 2025, gn av 37.333 intrêyes.

Po cweri on mot e francès, metoz vos dins
l' purnea « dins l' discijhaedje ».

Berdelaedjes

<http://berdelaedje.walon.org/>

Shûte do fyi sol sinteze di pârlaedje e
walon.

VoBuze (Youtube)

Tchinne Lucyin Mahin

<http://youtube.com/@mahinlucien>

Pays conduze et walon

Djâspinreye Fesbok foirt ovrante [active]

Li bijhe et l' solea

<https://atlas.limsi.fr/?tab=be>

Novea pont walon : Rindeu

Muzêye do Pârlaedje

<https://www.museedelaparoie.be/>

Novea prezintaedje

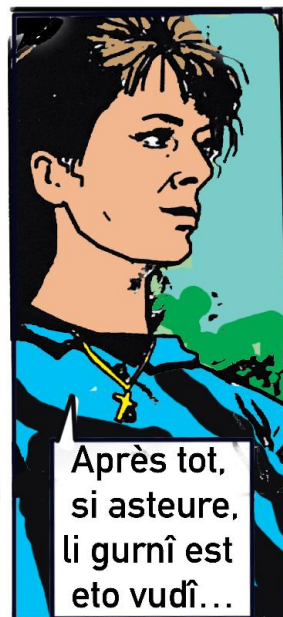
Amon Lorint

<https://amonlorint.wordpress.com/>

Des racsegnes so s' novea roman

Racourti des imådjes di dvant

Dj' estans e 1815. Emile Colot, on Walon d' Lene (Åssôrt), ki s' aveut-st egadjî dins l' ârmêye francesse, si rtrouve Holandès après l' batreye di Brinne-l'-Alou [*bataille de Waterloo*]. I rwangne si novea payis, tot rpasant pa l' lye Corsike [*Corse*]. Mins...

... il î rtrouve ene djouguete [cantinière], Bizete, k' esteut avou lu e l' ârmêye. Emile si decide aler rvindjî s' pa, k' âreut stî dischindou pâ mayer did la. Mins on l' ratind et tirer sor lu. Il est laïdmint djosté...

